

Dalog døler fram til 20-åra

Den beste veiviser i Målselvs historie fra døleinnvandringen startet til omkring 1920, er «Målselv Bygdehistorie» av vår fremragende lokalhistorikeren Alf Kiil.

Vi har tillatt oss å plukke en del ut av denne boken — som anbefales på det varmeste — uten at vi på noen som helst måte kan yte forfatteren full rettferdighet. Mange emner er det blitt liten eller ingen plass til i vår kortfattede oversikt.

Den som vil ha mer utfyllende lesning, bør gå til kilden. Boka kan fortsatt kjøpes.

Sverre Monssen

Fogd Jens Holmboe (1752-1804) var fra Lesja. 29 år gammel ble han fogd i Senjens og Tromsø fogderi. Fra 1781 bodde han på Kastnes i Dyrøy, og der fikk han høre om Barduskogen eller Storskogen. Etter turer gjennom Bardu i 1783 og Bardu-Målselv i 1785 ble Holmboe så begeistret for det han så at han henvendte seg til de styrende i København for å få til en bosetning av folk som kunne drive ut skogen og bryte nytt land for jordbruk. Skogen i Målselvområdet hadde da i lange tider vært utnyttet

Holmen skole ca. 1913.

Bakerste rekke, frå venstre: L. Aarøen, Alfon Lange, Magnus Holmsæter, Olaf Holmen, Ingvald Holmen, Nils Kjæreng, Jens Sommerbakk, Konrad Taraldsen, Egil Sørgård, Johannes Hamnes, Einar Aarøen, Leonhard Lorentzen, Sverre Håbet.

Fremste rekke, frå v.: Margit Jakobsen, Marie Hamnes, Nelly Furu, Elive Kjæreng, Borghild Øvre, Hanna Holmen, Nanna Holmen, Jakobine Johnsen, Katinka Holmenes, Anna Lorentzen, Helene Lange (Aarøen), Alhild Larsen, Pauline Halvorsen.

Skolehuset var bygd rundt 1906., etter lang diskusjon om plasseringa.

Holmen vart i 1970 slått saman med Fagerfjell, Rossvoll og Møllerhaugen skolekretser til ny skole på Karlstad.

og skoginspektør Nicolai Hersleb Ramm fra Tynset i en beretning til Rentekammeret i København en innvandring til området. Ramms beretning gav støtet til innflytningen til Bardu.

1788. De første innvandrere

stad. Fra Øyer i Østerdalen kom Lasse Olsen og slo seg ned på Fagerlidal og Ole Bardonsen og bosatte seg på Olsborg. Mens helgelendingene ville drive kombinasjon av jordbruk og fiske og dermed slo seg ned nærmest sjøen, ville østerdølene satse bare på jordbruk.

sen Hauge til Bardu og Målselv og det skulle bli mange haugianere i de to bygdene Bardu og Målselv. Men allerede i årene forut hadde et par av hans tilhengere beredt grunnen for den nye evangeliseringsbølgen. Men disse hans forgjengere prediket en lære som i alle fall

på å hindre den riktig store katastrofen her nord. Men situasjonen var så alvorlig at det kom til en stor statlig mobilisering for å redde befolkningen i hele Norge. Det ble sendt ut brosjyrer som viste hvordan folk kunne bruke reinmose. islandsk lav og fiskemel

Skogen i Målselvområdet hadde da i lange tider vært utnyttet av folk ved kysten, og var delvis uthogd. Hverken i Bardu eller selve Målselvdalen regner man med at det var fast bosetning på den tiden.

Helt fram til sin død ivret Holmboe for og tok initiativ til innvandringen som fulgte i Målselv og Bardu. Etter en befaring i 1790 støttet og løyntant

På enne støtten står det at Tomas Tomassen var første innvandrer til Målselv. Men han kom trolig fra Finland i 1793 og slo seg ned på Skjellet i Øverbygd.

1788. De første innvandrere begynner å rydde jord på Øvre og Nedre Rossvoll. Det var de to tømmermennene og brødrene Christen og Tomas Nils-sønner fra Jamtlia i Nord-Rana og svogerne deres Lars og Hans Jonssønner fra Korgen.

1789. Flere helgelendere kom og slo seg ned på Finnbakken, Takholmbukt og Broder-

fiske og dermed slo seg ned på nye evangjelismesøber. Men disse hans forgjengere prediket en lære som i alle fall søgneprest Gunnar Berg i Senja prosti tok klart avstand fra. I følge Berg hadde lesningen og syngingen for nybyggere medført «...at Hovederne begynte at henge paa en stor Deel av Elvedalens Indbyggere, deres Stemmer sank ned i jammerlige Sørgetoner, og deres Taler afbrødes idelig av dybe Sukke.» Berg mener han bare delvis har klart å stoppe «.....Udbredelsen af denne fanatiske Epidimie.»

1793. Kvenen Tomas Tomassen fra Muononniska slo seg trolig i 1793 ned på Skjellet i Øverbygd sammen med kone og to barn.

1797. Dette året var det 18 familier i Målselvdalen og de hadde 150 storfe, 250 småfe og 20 hester. 10 år senere hadde 25 nybyggerfamilier på tilsammen 140 personer 165 kyr, 439 småfe og 32 hester.

1798. Første søknad om felles kirkebygg for Bardu og Målselv. Den var tenkt plassert ved Takelva på Olsborg. Men det skulle ta lang tid før kirkebygget kunne reises.

Inntekter: Utenom jordbruket ble fisket en viktig attåttnæring, også for dølene,, selv om de var lite vant med å gå i fiskebåten. «...nøden drev dem» (Alf Kiil). En del skogsarbeid for staten vanket det også, og etterhvert fikk de lov til å drive ut litt tømmer av barskogen og fikk også rett til neverløyping. Men vi kan trygt slå fast at det var knallharde tider for de første innvandrerne, som noen ganger kunne få et lite bidrag av det offentlige, bl.a. etter initiativ av fogd Jens Holmboe. Men som oftest ble det avslag.

1803. Dette året kom Hans Nil-

De første av Huges «disipler» skal visstnok ha fått folk til å tro at de skulle tenke minst mulig på verdslige sysler og heller forberede seg på å dø. Forretningsmannen og predikanten Hauge var nok en mye mer jordnær og optimistisk mann som hadde store planer for utviklingen i området. Han irettesatte da også bøndene for ikke å arbeide nok da han kom nordover, og hans besøk førte til større arbeidsinnsats blant bøndene. Da biskop Krogh i 1806 besøkte de to dalene,, fikk han et positivt inntrykk av haugianerbevegelsen i Bardu og Målselv, folk var både «arbeidssomme og Sædelige».

Og Hauge-bevegelsen satte varige spor i Bardu og Målselv. Etter at Hauge var fengslet, drev hans medarbeidere videre. I 1818 kom en av hans nærmeste medarbeidere, Lars Iversen Kvarkvoll fra Voss, og slo seg ned på Kjellmoen. Han ble også leder for avholdsbevegelsen i Målselv.

1807-1813. Nøds- og krigsår. Napoleonskrigen kombinert med engelsk blokade og svartår for både jordbruk og fiske, førte til spesielt vanskelige år i 1807-08 og 1811-13. Ingen nybyggere kom og slo seg ned i Målselv i de årene. Korn fra Arkangelsk i Russland var med

ble sendt ut brosjyret som viste hvordan folk kunne bruke reinmose, islandsk lav og fiskemel til grøt og til brødbaking. Å blande bark i brødet var man vant med fra før. En ny blanding var en sammensetning av høymole og buegras omtrent uten tilsetning av mel til brødbakst. Også syregress ble brukt til flatbrødbaking og til grøt. Tørket sei ble malt opp og brukt til brødmel.

1812 var trolig det verste året. Etter flere dårlige somre, ødela en kald og regnfull sommer både korn og høyavling. Potet-høsten slo feil. «Selv fuglene døde», heter det. I en annen beretning får vi høre at Fossmoan lå hvite av nedfelte furrer som barken var flekket av på. Barken ble brukt til å blande i melet. Folket åt til og med opp for husdyra, halm, agner og det beste høyet ble menneskeføde!

Opp i all elendigheten slo fisket feil, og på 3-4 år ble kornprisene fordoblet. Underernæringen førte til stor dødelighet,, men det ser ut som at andre strøk er blitt verre rammet enn Målselv. Vi kan ikke snakke om noen katastrofe her.

1810. Kirkegård på Kjerresnes.

1814. Grunnloven. Ingen fra Nord-Norge deltok på Eidsvoll.

1818. Knut Iversen,, av stordalsslekta, slår seg ned på Bakkehaug. Han er den første som får rydningsseidel i Mellebygd.

1814-26. I disse årene fungerte skolemester og klokker Lorentz Dass som den første lærer i Målselv. Han underviste elevene 9 uker i året.

fortsettelse neste side

1820-årene. Store innrykk sørfra til de ubebodde delene av Bardu og Målselv. De kom særlig fra Tynset og Alvdal (Bardu) og fra Storelvdal (Målselv). Det kom også en del trøndere. I Målselv slo de fleste seg ned i øvre del av bygda. Det var ingen som organiserte denne utflyttingen sørfra. Reisen nordover kunne ta lang tid. Mange «arbeidet» seg oppover.

1822-29. I disse årene bygges den første kirken for Målselv og Bardu. Den var 8-kantet og ble plassert på Storbakken. Det ble på mange måter et provisorium. Snekkerarbeidet var heller ikke alltid det beste,,, slik at det ble store utbedrings-

ut fra Lenvik-Hillesøy. De store avstander hovedbegrunnelse.

Tollef Olsen Fagerlidal
Ivar Larsen Kjeldmo
Representanter:
Ole Johnsen Fosmo
Gabriel Pedersen Solli

Luneborg

1853. Målselv og Bardu blir ved kongelig resolusjon eget prestegjeld 22. februar. Bror av Johan Sebastian Welhaven,,, Johan Ernst Welhaven,,, blir den første sogneprest i Målselv (1853-60). Oppretning av prestegård ble utsatt, men i 1855 ble Storbakken kjøpt inn som prestegård for 1800 spesidaler. Ombygginger som folk i bygda måtte betale, førte til krangel mellom prest og bygdefolk.

Welhaven var nok en streng herremann, og han reagerte bl.a. på skikken med natteleie, at gutter besøkte jentene i deres «jomfrukamre». I et brev til stiftsamtmannen om forholdet, skriver han bl.a.: «Hele det borgerlige Samfunds- og Familieliv raadner i sin inderste Kjærne ved dette Væsen (natteleiet), og Mange ere vist de,, der vente paa at see Øvrighedens Sværd drages ud, for at adskille, hvad ved dette Stel,,, tvertimod guddommelige og menneskelige Love, til almindelig Elendighed og Destruction blive sammenføjet».

1861. Målselv Sparebank opprettet med 66 bidragsytere fra Målselv og 32 fra Bardu. Første jordmor i Målselv, Berit Ceselie Nilsen.

1862. Skyttersporten kom etter

1864. Synet på verdslige ting kommer også fram i den klagen som kom mot den nytilsatte læreren Ole Paulsen. Han brukte fiolin i sangeundervisningen i skolen, men det ble for sterkt for bygdas bedre menn. Flere vekkelser hadde gått over Målselv, og holdningen var klar: «.....alle Forlystelser med Svir, Dands, Violinspil og Kortspil,, ere belagte med almindeligt ondt Rygte; Ingen, der vil gjælde for et kristeligt Menneske, tør i mindste Maade give seg af med saadanne ting.» Paulsen ble nektet å bruke fiolin, og skolekommissjonen begrunner det med at «....Brugen af Violin i Almindelighed vil vække Forartelse...»

Da Kristoffer Janson besøkte Målselv i 1873 forteller han at på den gården han bodde, stod det malt på ekteparets seng: «Naar du for Sengen klær dig af, husk, den betegner din Grav.»

1861-68. Den neste presten i Målselv, Johan Mangelsen Brun, synes å ha kommet bedre overens med bygdefolket enn Welhaven. Hans datter,, Regine Brun Arctander, har i boken «Fra min barndoms Dal» tegnet et bilde av faren og de vanskelige nødsårene på 1860-tallet.

1857. Målsnes stoppested for

